

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

1. srpna 2022 *

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v občanských věcech – Příslušnost, uznávání a výkon rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti – Nařízení (ES) č. 2201/2003 – Články 3, 6 až 8 a 14 – Pojem ‚obvyklé bydliště‘ – Příslušnost, uznávání, výkon rozhodnutí a spolupráce ve věcech vyživovacích povinností – Nařízení (ES) č. 4/2009 – Články 3 a 7 – Státní příslušníci dvou různých členských států pobývající ve třetím státě jako smluvní zaměstnanci vyslaní k delegaci Evropské unie v tomto třetím státě –
Určení příslušnosti – *Forum necessitatis*“

Ve věci C-501/20,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Audiencia Provincial de Barcelona (provinciální soud v Barceloně, Španělsko) ze dne 15. září 2020, došlým Soudnímu dvoru dne 6. října 2020, v řízení

MPA

proti

LCDNMT,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení A. Prechal, předsedkyně druhého senátu, vykonávající funkci předsedkyně třetího senátu, J. Passer, F. Biltgen, L. S. Rossi (zpravodajka) a N. Wahl, soudci,

generální advokát: M. Szpunar,

vedoucí soudní kanceláře: L. Carrasco Marco, radová,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 16. září 2021,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za MPA A. López Jiménez, abogada,
- za LCDNMT C. Martínez Jorba a P. Tamborero Font, abogadas,
- za španělskou vládu L. Aguilera Ruizem, jako zmocněncem,

* Jednací jazyk: španělština.

- za českou vládu I. Gavrilovou, M. Smolkem a J. Vláčilem, jako zmocněnci,
- za Radu Evropské unie M. Balta, H. Marcos Fraile, jakož i C. Zadrou, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi I. Galindo Martín, M. Kellerbauerem, N. Ruiz Garcíou, M. Wilderspinem a W. Wilsem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 24. února 2022,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 3, 7, 8 a 14 nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 (Úř. věst. 2003, L 338, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 243), článků 3 a 7 nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (Úř. věst. 2009, L 7, s. 1), jakož i článku 47 Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“).
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi MPA a LCDNMT, dvěma smluvními zaměstnanci Evropské unie vyslanými k její delegaci v Togo, ve věci návrhu na rozvod manželství podaného spolu s návrhy na určení režimu a způsobu péče o nezletilé děti manželů a výkonu rodičovské zodpovědnosti k nim, přiznání výživného na tyto děti a úpravu užívání obydlí rodiny, které se nachází v Lomé (Togo).

Právní rámec

Mezinárodní právo

- 3 Článek 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy o diplomatických stycích, která byla uzavřena ve Vídni dne 18. dubna 1961 a vstoupila v platnost dne 24. dubna 1964 (*Recueil des traités des Nations unies*, sv. 500, s. 95, dále jen „Vídeňská úmluva“), stanoví:

„Diplomatický zástupce je vyňat z trestní jurisdikce přijímajícího státu. Je rovněž vyňat z jeho jurisdikce civilní a správní, s výjimkou případů, že jde:

- a) o žalobu věcnou týkající se soukromé nemovitosti na území přijímajícího státu, ledaže ji vlastní v zastoupení vysílajícího státu pro účely mise;
- b) o žalobu týkající se dědictví, v němž je diplomatický zástupce vykonavatelem poslední vůle, správcem dědictví, dědicem nebo odkazovníkem jako soukromá osoba, a nikoliv jako zmocněnec vysílajícího státu;
- c) o žalobu týkající se jakéhokoliv svobodného povolání nebo obchodní činnosti, jež diplomatický zástupce vykonává v přijímajícím státě vedle svých úředních funkcí.“

Unijní právo

Protokol o výsadách a imunitách

- 4 Článek 11 protokolu č. 7 o výsadách a imunitách Evropské unie (dále jen „protokol o výsadách a imunitách“), který je součástí kapitoly V protokolu, nadepsané „Úředníci a jiní zaměstnanci Evropské unie“, stanoví:

„Na území všech členských států úředníci a jiní zaměstnanci Unie bez ohledu na svou státní příslušnost:

- a) jsou vyňati z pravomoci soudů pro úkony spojené s výkonem jejich funkce, včetně ústních a písemných projevů, s výhradou použití ustanovení smluv zaprvé o pravidlech určujících odpovědnost úředníků a jiných zaměstnanců vůči Unii a zadruhé o příslušnosti Soudního dvora Evropské unie rozhodovat spory mezi Uní a jejich úředníky a jinými zaměstnanci. [...]

[...]“

- 5 Článek 17 první pododstavec uvedeného protokolu, který je součástí kapitoly VII protokolu, nadepsané „Obecná ustanovení“, stanoví:

„Výsady, imunity a výhody jsou přiznávány úředníkům a jiným zaměstnancům Unie výhradně v zájmu Unie.“

Služební řád a pracovní řád

- 6 Podle článku 1b služebního řádu úředníků Evropské unie (dále jen „služební řád“) se Evropská služba pro vnější činnost (ESVČ) považuje pro účely tohoto služebního řádu, není-li v tomto služebním řádu stanoveno jinak, za orgán Unie.

- 7 Článek 23 služebního řádu stanoví:

„Výsady a imunity požívané úředníky se poskytují výlučně v zájmu Unie. S výhradou protokolu o výsadách a imunitách nejsou úředníci osvobozeni od plnění soukromých povinností nebo dodržování platných právních a policejních předpisů.

[...]“

- 8 Článek 3a odst. 1 pracovního řádu ostatních zaměstnanců Evropské unie (dále jen „pracovní řád“) stanoví:

„Pro účely tohoto pracovního řádu se ‚smluvními zaměstnanci‘ rozumějí zaměstnanci, kteří nejsou zařazeni na pracovní místo uvedené v seznamu pracovních míst přiloženém k oddílu rozpočtu uvedeného orgánu a kteří jsou přijati k výkonu činnosti na plný nebo zkrácený úvazek:

[...]

- d) v zastoupeních a delegacích orgánů Unie;

[...]“

9 Článek 85 odst. 1 první pododstavec pracovního řádu zní:

„Smlouvy smluvních zaměstnanců uvedených v článku 3a se mohou uzavírat na dobu určitou v délce nejméně tří měsíců a nejvýše pěti let. Nemohou být obnoveny více než jednou na dobu nejvýše pěti let. Souhrnná délka trvání počáteční smlouvy a prvního obnovení nesmí být u funkční skupiny I kratší šesti měsíců a u ostatních funkčních skupin kratší devíti měsíců. Každé další obnovení musí být na dobu neurčitou.“

Narizení č. 2201/2003

10 Body 5, 11, 12, 14 a 33 odůvodnění narizení č. 2201/2003 zní:

„(5) V zájmu zajištění rovnosti všech dětí se toto narizení vztahuje na veškerá rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti, včetně opatření k ochraně dítěte, bez jakýchkoliv vazeb na řízení ve věcech manželských;

[...]

(11) Toto narizení se nevztahuje na vyživovací povinnosti, které jsou již upraveny narizením Rady [(ES)] č. 44/2001 [ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42)]. Soudy příslušné podle tohoto narizení budou obecně příslušné k rozhodování o vyživovací povinnosti podle čl. 5 [bodu] 2 narizení Rady [č. 44/2001].

(12) Pravidla pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti stanovená tímto narizením jsou formulována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména na blízkost. To znamená, že příslušným by měl být především soud členského státu, ve kterém má dítě své obvyklé bydliště, s výjimkou určitých případů změny bydliště dítěte, nebo soud určený dohodou nositelů rodičovské zodpovědnosti.

[...]

(14) Toto narizení by mělo být použitelné, aniž je dotčeno použití mezinárodního práva veřejného ve věci diplomatických imunit. Pokud z důvodu diplomatické imunity podle mezinárodního práva nemůže věc rozhodovat soud jinak příslušný podle tohoto narizení, měla by být soudní příslušnost určena v souladu s vnitrostátním právem členského státu, v němž dotčená osoba takové imunity nepožívá.

[...]

(33) Toto narizení ctí základní práva a zachovává zásady [Listiny]. Zejména se snaží zajistit dodržování základních práv dítěte stanovených v článku 24 [Listiny].“

11 Článek 1 narizení č. 2201/2003, nadepsaný „Oblast působnosti“, stanoví:

„1. Toto narizení se bez ohledu na druh soudu vztahuje na občanskoprávní věci týkající se

a) rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné;

b) přiznání, výkonu, převedení a úplného nebo částečného odnětí rodičovské zodpovědnosti.

[...]

3. Toto nařízení se nevztahuje na

[...]

e) vyživovací povinnosti;

[...]“

12 Kapitola II nařízení č. 2201/2003, nadepsaná „Příslušnost“, sestává ze tří oddílů. Součástí oddílu 1 této kapitoly, nadepsaného „Rozvod, rozluka a prohlášení manželství za neplatné“, jsou články 3 až 7 tohoto nařízení.

13 Článek 3 uvedeného nařízení, nadepsaný „Obecná příslušnost“, v odstavci 1 stanoví:

„Ve věcech týkajících se rozvodu, rozluky nebo prohlášení manželství za neplatné jsou příslušné soudy toho členského státu,

a) na jehož území

- mají manželé obvyklé bydliště, nebo
- měli manželé poslední společné obvyklé bydliště, pokud zde jeden z nich ještě bydlí, nebo
- má odpůrce bydliště, nebo
- v případě společného návrhu na zahájení řízení má alespoň jeden z manželů obvyklé bydliště, nebo
- má navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně jeden rok bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení, nebo
- má navrhovatel obvyklé bydliště, v němž bydlel nejméně šest měsíců bezprostředně před podáním návrhu na zahájení řízení, a zároveň je buď státním příslušníkem tohoto členského státu, nebo, v případě Spojeného království a Irska, zde má „domicil“;

b) jehož státními příslušníky jsou oba manželé nebo, v případě Spojeného království a Irska, se jedná o zemi ‚domicilu‘ obou manželů.“

14 Článek 6 téhož nařízení, nadepsaný „Výlučná povaha příslušnosti podle článků 3, 4 a 5“, stanoví:

„Manžel, který

a) má obvyklé bydliště na území některého členského státu

b) je státním příslušníkem některého členského státu nebo, v případě Spojeného království a Irska, má v některém z těchto států ‚domicil‘,

může být v jiném členském státě žalován pouze podle článků 3, 4 a 5.“

- 15 Článek 7 nařízení č. 2201/2003, nadepsaný „Zbytková příslušnost“, v odstavci 1 stanoví:
„Není-li žádný soud některého členského státu příslušný na základě článků 3, 4 a 5, určí se příslušnost v každém členském státě v souladu s právem tohoto státu.“
- 16 V oddíle 2 kapitoly II tohoto nařízení, který se týká příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti, jsou obsaženy články 8 až 15 uvedeného nařízení.
- 17 Článek 8 téhož nařízení, nadepsaný „Obecná příslušnost“, v odstavci 1 stanoví:
„Soudy členského státu jsou příslušné ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti, které má v době podání žaloby obvyklé bydliště na území tohoto členského státu.“
- 18 Článek 12 nařízení č. 2201/2003, nadepsaný „Pokračování příslušnosti“, v odstavcích 1, 3 a 4 stanoví:
„1. Soudy členského státu příslušné podle článku 3 rozhodovat o návrhu na rozvod, rozluky nebo na prohlášení manželství za neplatné jsou příslušné rozhodovat o každé věci týkající se rodičovské zodpovědnosti spojené s tímto návrhem v případě,
a) že alespoň jeden z manželů má rodičovskou zodpovědnost k dítěti
a
b) manželé a nositelé rodičovské zodpovědnosti v době zahájení řízení příslušnost soudů výslovně či jiným jednoznačným způsobem přijali a je to v zájmu dítěte.
[...]
3. Soudy členského státu jsou příslušné k rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti i v jiných řízeních, než která jsou uvedena v odstavci 1, v případě, že
a) dítě má silný vztah k tomuto členskému státu, zejména z toho důvodu, že jeden z nositelů rodičovské zodpovědnosti má v tomto členském státě obvyklé bydliště nebo dítě je státním příslušníkem tohoto členského státu,
a
b) všechny strany řízení v době zahájení řízení příslušnost soudů výslovně či jiným jednoznačným způsobem přijaly a je to v zájmu dítěte.
4. V případě, že dítě má své obvyklé bydliště na území třetího státu, který není smluvní stranou Haagské úmluvy ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, považuje se soudní příslušnost podle tohoto článku za příslušnost v zájmu dítěte, zejména pokud se zjistí nemožnost konání řízení v daném třetím státě.“
- 19 Článek 14 tohoto nařízení, nadepsaný „Zbytková soudní příslušnost“, stanoví:
„Není-li žádný soud některého členského státu příslušný na základě článků 8 až 13, určí se příslušnost v každém členském státě v souladu s právem tohoto státu.“

Nařízení č. 4/2009

20 Body 8, 15 a 16 odůvodnění nařízení č. 4/2009 zní:

„(8) V rámci Haagské konference o mezinárodním právu soukromém se Společenství a jeho členské státy zúčastnily jednání, jež vyústila dne 23. listopadu 2007 v přijetí [Haagské ú]mluvy o mezinárodním vymáhání výživného k dětem a dalších druhů vyživovacích povinností [...] a [Haagského p]rotokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti[, který byl schválen jménem Evropského společenství rozhodnutím Rady 2009/941/ES ze dne 30. listopadu 2009 (Úř. věst. 2009, L 331, s. 17)]. V tomto nařízení by proto mělo být přihlédnuto k těmto dvěma nástrojům.

[...]

(15) Aby bylo možno chránit zájmy oprávněných z výživného a umožnit řádný výkon spravedlnosti v rámci Evropské unie, měla by být upravena pravidla o příslušnosti, která vyplývají z nařízení [č. 44/2001]. Okolnost, že odpůrce má místo obvyklého pobytu ve třetím státě, by již neměla vylučovat uplatňování pravidel Společenství o soudní příslušnosti a napříště by již neměla být dána možnost odkázat na pravidla o soudní příslušnosti v rámci vnitrostátního práva. Toto nařízení by tudíž mělo stanovit, ve kterých případech může soud členského státu uplatnit svou podpůrnou příslušnost.

(16) S cílem napravit zejména situace, kdy není dána příslušnost žádného soudu, by toto nařízení mělo rovněž stanovit *forum necessitatis* umožňující, aby ve výjimečných případech rozhodl soud členského státu spor, který má úzkou vazbu se třetím státem. Takový výjimečný případ může nastat, jestliže se ukáže, že řízení v příslušném třetím státě není možné, například z důvodu občanské války, nebo pokud nelze od navrhovatele rozumně očekávat, že v tomto státě podá návrh nebo povede řízení. Tato příslušnost založená na *forum necessitatis* by však mohla být uplatněna pouze za předpokladu, že spor vykazuje dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh, například státní příslušnost jedné ze stran.“

21 Článek 3 nařízení č. 4/2009, nadepsaný „Obecné ustanovení“, stanoví:

„K rozhodování ve věcech vyživovacích povinností je v členských státech příslušný:

- a) soud místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu, nebo
- b) soud místa, v němž má oprávněný místo obvyklého pobytu, nebo
- c) soud, který je podle práva místa soudu příslušný pro řízení o osobním stavu, souvisí-li záležitost vztahující se k vyživovacím povinnostem s tímto řízením, ledaže je tato příslušnost odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran, nebo
- d) soud, který je podle práva místa soudu příslušný pro řízení o rodičovské zodpovědnosti, souvisí-li záležitost vztahující se k vyživovacím povinnostem s tímto řízením, ledaže je tato příslušnost odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran.“

22 Článek 6 tohoto nařízení, nadepsaný „Podpůrná příslušnost“, stanoví:

„Není-li žádný soud členského státu příslušný podle článků 3, 4 a 5, a pokud není žádný soud státu, který není členským státem a je smluvní stranou Luganské úmluvy, příslušný podle uvedené úmluvy, jsou příslušné soudy členského státu společné státní příslušnosti stran.“

23 Článek 7 uvedeného nařízení, nadepsaný „*Forum necessitatis*“, stanoví:

„Není-li žádný soud členského státu příslušný podle článků 3, 4, 5 a 6, mohou soudy členského státu ve výjimečných případech spor rozhodnout, jestliže ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést.“

Spor musí vykazovat dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh.“

Španělské právo

24 Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (organický zákon 6/1985 o soudní moci) ze dne 1. července 1985 (BOE č. 157, ze dne 2. července 1985, s. 20632), ve znění Ley Orgánica 7/2015 (organický zákon 7/2015) ze dne 21. července 2015 (BOE č. 174, ze dne 22. července 2015, p. 61593) v článku 22c písm. c) a d) stanoví:

„Nejsou-li splněna předchozí kritéria, jsou španělské soudy příslušné:

[...]

c) ve věcech osobních a majetkových vztahů mezi manželi, neplatnosti manželství, rozluky a rozvodu a jejich změn, pokud není příslušný jiný zahraniční soud a oba manželé mají v době podání návrhu obvyklé bydliště ve Španělsku nebo měli poslední obvyklé bydliště ve Španělsku a jeden z nich tam má bydliště [dosud], nebo má-li odpůrce obvyklé bydliště ve Španělsku anebo, v případě návrhu podaného se vzájemným souhlasem, pokud má jeden z manželů bydliště ve Španělsku [...] anebo je navrhovatel španělským státním příslušníkem, a alespoň šest měsíců před podáním návrhu má obvyklé bydliště ve Španělsku, jakož i v případě, že oba manželé jsou španělskými státními příslušníky;

d) ve věcech rodičovství a vztahů mezi rodiči a dětmi, ochrany nezletilých a rodičovské zodpovědnosti, pokud má dítě nebo nezletilý v době podání návrhu obvyklé bydliště ve Španělsku nebo je navrhovatel španělským státním příslušníkem či má ve Španělsku obvyklé bydliště anebo v každém případě tam má bydliště alespoň šest měsíců před podáním návrhu.“

25 Článek 22g tohoto zákona, v platném znění, stanoví:

„1. Španělské soudy nejsou příslušné v případech, v nichž kritéria příslušnosti stanovená ve španělských zákonech neurčují tuto příslušnost.“

[...]

3. [...] Španělské soudy se však nemohou vzdát své příslušnosti nebo ji odmítnout, pokud spor souvisí se Španělskem a soudy jednotlivých států spojených s tímto sporem odmítly svou příslušnost. [...]"

- 26 Código Civil (občanský zákoník) v článku 40 uvádí, že bydlištěm diplomatů, kteří z důvodu výkonu své funkce mají pobyt v zahraničí a požívají práva extraterritoriality, je jejich poslední bydliště na území Španělska.

Spor v původním řízení a předběžné otázky

- 27 MPA, matka dětí dotčených ve věci v původním řízení, a LCDNMT, otec těchto dětí, uzavřeli manželství dne 25. srpna 2010 na velvyslanectví Španělska v Guineji-Bissau. Mají dvě děti, které se narodily dne 10. října 2007 a 30. července 2012 ve Španělsku. Matka je španělskou státní příslušnicí a otec portugalským státním příslušníkem. Jejich děti mají dvojí státní příslušnost, španělskou a portugalskou.
- 28 Manželé bydleli od srpna 2010 do února 2015 v Guineji-Bissau a poté se přestěhovali do Toga. K jejich rozchodu došlo v červenci 2018. Matka a děti bydlí nadále v bydlišti manželů v Togu a otec bydlí v této zemi v hotelu.
- 29 Oba manželé pracují pro Evropskou komisi a jsou vysláni k delegaci Evropské unie v Togu. Mají postavení smluvních zaměstnanců.
- 30 Dne 6. března 2019 podala matka k Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (soud prvního stupně a vyšetřovací soud č. 2 v Manrese, Španělsko) návrh na rozvod manželství, a to spolu s návrhy na určení režimu a způsobu péče o nezletilé děti manželů a výkonu rodičovské zodpovědnosti k nim, přiznání výživného na děti a úpravu užívání obydlí rodiny v Togu.
- 31 Otec vznesl námitku nedostatku mezinárodní příslušnosti Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (soud prvního stupně a vyšetřovací soud č. 2 v Manrese).
- 32 Usnesením ze dne 9. září 2019 tento soud rozhodl, že není příslušný pro řízení, a to vzhledem k tomu, že účastníci podle něj nemají obvyklé bydliště ve Španělsku.
- 33 Matka se odvolala k předkládajícímu soudu. Tvrdí, že oba manželé mají jakožto zaměstnanci Unie akreditovaní ve státě místa výkonu zaměstnání postavení diplomatických zástupců a toto postavení je přijímajícím státem přiznáno a vztahuje se i na nezletilé děti. K tomu matka uvádí, že požívá imunity podle článku 31 Vídeňské úmluvy a na její návrhy se nevztahují výjimky uvedené v tomto ustanovení. Tvrdí, že podle nařízení č. 2201/2003 a nařízení č. 4/2009 je příslušnost ve věcech rozvodu, rodičovské zodpovědnosti a výživném určena na základě obvyklého bydliště. Podle článku 40 občanského zákoníku přitom podle jejího názoru není místem jejího obvyklého bydliště místo, kde působí jako smluvní zaměstnanec Unie, nýbrž místo jejího bydliště před získáním tohoto postavení, tedy Španělsko.
- 34 Matka se rovněž dovolává zásady *forum necessitatis* uznané nařízením č. 4/2009 a vysvětluje situaci, v níž se nacházejí soudy v Togu. Za tím účelem předkládá zprávy Rady pro lidská práva Organizace spojených národů. V jedné z těchto zpráv je podle ní konstatováno, že neexistuje přiměřené a soustavné vzdělávání soudců a přetrvává atmosféra beztrestnosti ohledně porušování lidských práv. Další z těchto zpráv vyjadřuje dle matky obavu Organizace spojených národů stran nezávislosti soudní moci, přístupu ke spravedlnosti a beztrestnosti ohledně porušování lidských práv.

- 35 Otec naproti tomu tvrdí, že ani jeden z manželů není diplomatickým zástupcem daného členského státu, tedy Španělského království a Portugalské republiky, nýbrž působí při delegaci Unie v Togu jakožto smluvní zaměstnanci. V tomto ohledu uvádí, že průkaz, kterým disponují, není diplomatickým pasem, ale spolehlivým dokladem pro bezpečný vstup a průjezd, respektive cestovním dokladem, platným pouze na území třetích zemí. Navíc má za to, že se použije nikoli Vídeňská úmluva, ale Protokol o výsadách a imunitách. Tento protokol se ovšem podle jeho názoru použije pouze na úkony úředníků a zaměstnanců unijních orgánů spojené s výkonem jejich funkce, a není tudíž podle něj překážkou příslušnosti soudů v Togu a nevyžaduje použití zásady *forum necessitatis*.
- 36 Podle předkládajícího soudu neexistuje judikatura týkající se pojmu „obvyklé bydliště“ manželů pro účely určení soudu příslušného ve věcech rozvodu, ani pojmu „obvyklého bydliště“ nezletilých dětí v situaci, která je předmětem původního řízení, takže předkládající soud musí určit, jaký význam má takové diplomatické nebo obdobné postavení, jako je postavení osob, které vykonávají pracovní či služební povinnosti jakožto zaměstnanci nebo úředníci pracující pro Unii a jsou za účelem jejich výkonu vyslány do třetích států. V rámci posouzení obvyklého bydliště manželů žádajících o rozvod předkládající soud poukazuje na to, že smluvní zaměstnanci mají ve státě místa výkonu zaměstnání postavení diplomatických zástupců Unie, nicméně v členských státech jsou považováni pouze za zaměstnance Unie. Předkládající soud dále uvádí, že bude třeba, aby určil dobu pobytu manželů v Togu a zda má tento jejich pobyt obvyklý a stabilní charakter, a že nemůže odhlédnout od skutečnosti, že důvodem a současně příčinou faktické přítomnosti těchto osob v tomto třetím státě je zjevně plnění úkolů pro Unii.
- 37 Za těchto podmínek se Audiencia Provincial de Barcelona (provinciální soud v Barceloně) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:
- „1) Jak má být vykládán pojem ‚obvyklé bydliště‘ uvedený v článku 3 nařízení [č. 2201/2003] a pojem ‚obvyklý pobyt‘ uvedený v článku 3 nařízení [č. 4/2009] v případě osob, které jsou státními příslušníky některého členského státu a pobývají ve třetím státě z důvodu úkolů, jež jsou jim svěřeny jako smluvním zaměstnancům Unie, a kterým je v tomto třetím státě přiznáno postavení diplomatických zástupců Unie, pokud jejich pobyt v uvedeném státě souvisí s plněním úkolů, jež vykonávají pro Unii?
 - 2) Pokud by pro účely článku 3 nařízení č. 2201/2003 a článku 3 nařízení č. 4/2009 určení obvyklého bydliště manželů záviselo na jejich postavení jakožto smluvních zaměstnanců Unie ve třetím státě, jaký by to mělo vliv na určení obvyklého bydliště nezletilých dětí ve smyslu článku 8 nařízení č. 2201/2003?
 - 3) V případě, že bude určeno, že děti nemají obvyklé bydliště ve třetím státě, lze pro účely určení obvyklého bydliště podle článku 8 nařízení č. 2201/2003 vzít v úvahu vazbu založenou na státní příslušnosti matky, jejím bydlišti ve Španělsku před uzavřením manželství, španělské státní příslušnosti nezletilých dětí a jejich narození ve Španělsku?
 - 4) Pokud bude určeno, že obvyklé bydliště rodičů a nezletilých dětí se nenachází v členském státě, a vzhledem k tomu, že podle nařízení č. 2201/2003 není žádný jiný členský stát příslušný rozhodnout o návrhových žádáních, brání okolnost, že odpůrce je státním příslušníkem členského státu, uplatnění zbytkového ustanovení, které je obsaženo v člancích 7 a 14 nařízení č. 2201/2003?

- 5) Bude-li určeno, že obvyklé bydliště rodičů a nezletilých dětí se nenachází v členském státě, jak má být pro účely stanovení výživného na děti vykládána zásada *forum necessitatis* uvedená v článku 7 nařízení č. 4/2009? Konkrétně které podmínky musí být splněny k tomu, aby bylo určeno, že řízení není možné nebo je nelze rozumně zahájit nebo vést ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu (v tomto případě v Togu)? Je třeba, aby účastník řízení prokázal, že neúspěšně podal nebo se pokusil podat návrh na zahájení řízení v uvedeném státě? Představuje státní příslušnost některého z účastníků řízení dostatečnou vazbu na členský stát [soudu, kterému byla věc předložena]?
- 6) Je v rozporu s článkem 47 [Listiny], pokud v takovém případě, jako je tento, kdy manželé mají silné vazby na členské státy (státní příslušnost, předcházející bydliště), není na základě ustanovení uvedených nařízení příslušný žádný členský stát?“

Řízení před Soudním dvorem

- 38 Předkládající soud požádal o projednání této žádosti v naléhavém řízení o předběžné otázce upraveném v článku 107 jednacího řádu Soudního dvora.
- 39 Dne 19. října 2020 Soudní dvůr na návrh soudce zpravodaje a po vyslechnutí generálního advokáta rozhodl, že není důvodné této žádosti vyhovět, jelikož podmínky stanovené v čl. 107 odst. 2 jednacího řádu nejsou splněny.

K předběžným otázkám

K první otázce

- 40 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 a čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009 mají být vykládány v tom smyslu, že pro účely určení obvyklého bydliště, resp. obvyklého pobytu ve smyslu těchto ustanovení může být rozhodná skutečnost, že dotyční manželé mají postavení smluvních zaměstnanců Unie vyslaných k delegaci Unie při třetím státě a údajně požívají v tomto třetím státě postavení diplomatických zástupců.
- 41 Co se týče, zaprvé, výkladu článku 3 nařízení č. 2201/2003, je třeba připomenout, že stanoví obecná kritéria příslušnosti ve věcech rozvodu, rozluky a prohlášení manželství za neplatné. Tato objektivní, alternativní a vylučná kritéria odpovídají potřebě právní úpravy přizpůsobené specifickým požadavkům sporů ve věcech zrušení manželského svazku [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 32 a citovaná judikatura].
- 42 Pojem „obvyklé bydliště“ se vyskytuje v šesti kritériích pro určení příslušnosti stanovených v čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003. Toto ustanovení tak nehierarchizovaným způsobem přiznává příslušnost k rozhodování o otázkách týkajících se zrušení manželského svazku soudům členského státu, na jehož území manželé nebo jeden z manželů mají nebo měli bydliště.
- 43 V tomto ohledu nařízení č. 2201/2003 neobsahuje žádnou definici pojmu „obvyklé bydliště“, natož obvyklého bydliště manžela ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) tohoto nařízení. Vzhledem k neexistenci takové definice nebo výslovného odkazu na právo členských států pro účely určení významu a dosahu tohoto pojmu je třeba určit jeho autonomní a jednotný výklad s ohledem na

kontext ustanovení, v nichž je tento pojem uveden, a na cíle uvedeného nařízení [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, body 38 a 39].

- 44 Soudní dvůr již rozhodl, že pro účely výkladu čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 je třeba mít za to, že se pojem „obvyklé bydliště“ v zásadě vyznačuje dvěma prvky, a to zaprvé vůlí dotyčné osoby mít na určeném místě obvyklé centrum svých zájmů, a zadruhé přítomností na území dotyčného členského státu, která vykazuje dostatečný stupeň stability [rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 57], přičemž manžel může mít v daném okamžiku pouze jediné obvyklé bydliště ve smyslu tohoto ustanovení [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 51].
- 45 Co se týče zadruhé výkladu článku 3 nařízení č. 4/2009, ze znění tohoto článku, nadepsaného „Obecné ustanovení“, plyne, že stanoví obecná kritéria pro určení příslušnosti pro soudy členských států rozhodující ve věcech vyživovacích povinností. Kritéria jsou alternativní, jak potvrzuje použití souřadící spojky „nebo“ po každém z nich [rozsudek ze dne 5. září 2019, R (Příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti a vyživovací povinnosti), C-468/18, EU:C:2019:666, bod 29, jakož i citovaná judikatura].
- 46 Článek 3 nařízení č. 4/2009 tak umožňuje podat návrh vztahující se k vyživovací povinnosti na základě několika kritérií pro určení příslušnosti, zejména podle čl. 3 písm. a) k soudu místa, v němž má odpůrce místo obvyklého pobytu, nebo, podle čl. 3 písm. b), k soudu místa, v němž má místo obvyklého pobytu oprávněný [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. září 2020, Landkreis Harburg (Přechod nároků oprávněného z výživného na subjekt veřejné správy), C-540/19, EU:C:2020:732, bod 30 a citovaná judikatura].
- 47 Vzhledem k tomu, že nařízení č. 4/2009 pojem „obvyklý pobyt“ ve smyslu čl. 3 písm. a) a b) nedefinuje, je nutno určit jeho autonomní a jednotný výklad v souladu se zásadami připomenutými v bodě 43 tohoto rozsudku.
- 48 V tomto ohledu je třeba zaprvé připomenout, že pravidla pro určení příslušnosti stanovená nařízením č. 4/2009 si kladou za cíl nejen zaručit blízkost oprávněného z výživného, považovaného obecně za nejslabšího účastníka řízení, a příslušného soudu, avšak také zajistit řádný výkon spravedlnosti, a to jak ve smyslu co možná nejlepší organizace soudnictví, tak s ohledem na zájem účastníků řízení, ať už se jedná o navrhovatele nebo odpůrce, na, zejména, usnadněném přístupu ke spravedlnosti a na tom, aby byla pravidla příslušnosti předvídatelná [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 4. června 2020, FX (Zastavení vymáhání pohledávky výživného), C-41/19, EU:C:2020:425, bod 40 a citovaná judikatura].
- 49 Zadruhé, jak vyplývá zejména z bodu 8 odůvodnění nařízení č. 4/2009 a jak již konstatoval Soudní dvůr, toto nařízení má úzkou vazbu na ustanovení Haagského protokolu o právu rozhodném pro vyživovací povinnosti [rozsudek ze dne 5. září 2019, R (Příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti a vyživovací povinnosti), C-468/18, EU:C:2019:666, bod 46, jakož i citovaná judikatura]. Podle článku 3 tohoto protokolu se přitom vyživovací povinnosti v zásadě řídí právě právem místa obvyklého pobytu oprávněného z výživného, neboť takový pobyt předpokládá dostatečný stupeň stability a vylučuje dočasnou nebo příležitostnou přítomnost [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. května 2022, W. J. (Změna místa obvyklého pobytu oprávněného z výživného), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 63].

- 50 Toto ustanovení odráží systém pravidel pro hraniční určovatele, na kterém spočívá tento protokol a jehož cílem je zaručit předvídatelnost rozhodného práva tím, že zajistí, že určené právo nepostrádá dostatečnou vazbu s dotčenou rodinnou situací, přičemž se jeví, že právo místa obvyklého pobytu oprávněného z výživného je v zásadě právem, které má nejužší vazbu s jeho situací a je nejvhodnější k řešení konkrétních problémů, s nimiž se osoba oprávněná k výživnému může potýkat [rozsudek ze dne 12. května 2022, W. J. (Změna místa obvyklého pobytu oprávněného z výživného), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 64 a citovaná judikatura].
- 51 Hlavní výhoda této vazby spočívá v určení existence a výše vyživovací povinnosti se zřetelem k právním a faktickým podmínkám sociálního prostředí státu, ve kterém oprávněný žije a vykonává podstatnou část svých činností. Vzhledem k tomu, že oprávněný z výživného bude používat své výživné k uspokojení životních potřeb, je třeba posoudit konkrétní problém, jenž vyvstává, ve vztahu k určité společnosti, a sice společnosti, ve které oprávněný žije a bude žít [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. května 2022, W. J. (Změna místa obvyklého pobytu oprávněného z výživného), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 65].
- 52 Lze se tedy důvodně domnívat, že s ohledem na tento cíl je místem obvyklého pobytu oprávněného z výživného místo, kde se fakticky nachází středobod jeho života, a to s přihlédnutím k jeho rodinnému a sociálnímu prostředí, a to zejména v případě nezletilého dítěte [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 12. května 2022, W. J. (Změna místa obvyklého pobytu oprávněného z výživného), C-644/20, EU:C:2022:371, bod 66].
- 53 Se zřetelem k těmto úvahám a vzhledem k tomu, že čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009 a článek 3 Haagského protokolu spočívají na společném hraničním určovateli, a sice obvyklém pobytu dotčeného, a mají na sebe úzkou vazbu, je odůvodněné, aby byl tento určovatel v obou těchto právních předpisech definován na základě stejných zásad a vymezen týmiž znaky. Přestože tedy konkrétní posouzení obvyklého pobytu navrhovatele ve věci vyživovací povinnosti, oprávněného nebo případně povinného závisí na konkrétních okolnostech každé jednotlivé věci, které se mohou lišit zejména v závislosti na věku a prostředí dotčeného, je logické, že se pojem „obvyklý pobyt“ ve smyslu čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009 vyznačuje zaprvé vůlí dotčené osoby mít na daném místě obvyklé centrum svých zájmů a zadruhé přítomností na území dotčeného členského státu, která vykazuje dostatečný stupeň stability.
- 54 V projednávané věci ze žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že manželé dotčení ve věci v původním řízení uzavřeli manželství na španělském velvyslanectví v Guineji-Bissau v srpnu 2015 a v tomto státě bydleli od srpna 2010 do února 2015, kdy se přestěhovali do Toga, což je stát, ve kterém, i přesto, že se v červenci 2018 rozešli, manželé i jejich dvě děti nadále bydlí.
- 55 Z informací poskytnutých předkládajícím soudem naproti tomu nijak nevyplývá, že by otec dětí dotčených ve věci v původním řízení, který je portugalským státním příslušníkem, měl obvyklý pobyt, ať už sám nebo společně s matkou jejich společných dětí, v členském státě tohoto soudu, tedy ve Španělském království. Matka dětí, španělská státní příslušnice, která podala návrh na zrušení manželského svazku u soudů tohoto členského státu, tvrdí, že má nadále obvyklý pobyt na území tohoto členského státu, a to i přesto, že pracuje jako smluvní zaměstnanec Unie na území třetích států, a to přinejmenším od srpna 2010, konkrétně v Togu od února 2015, přičemž od té doby žije v tomto třetím státě se svými dětmi.
- 56 S ohledem na tyto okolnosti a na dva znaky, jimiž se vyznačuje pojem „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003, jak byly připomenuty v bodě 44 tohoto rozsudku, je zřejmé, že manželé dotčení ve věci v původním řízení, s výhradou bližšího ověření, které přísluší

provést na základě všech konkrétních skutkových okolností projednávané věci předkládajícímu soudu [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 25. listopadu 2021, IB (Obvyklé bydliště manžela – Rozvod), C-289/20, EU:C:2021:955, bod 52], nemají obvyklé bydliště na území členského státu soudu, k němuž byl podán návrh na zrušení manželského svazku.

- 57 Zaprvé s případnou výjimkou období dovolených a období, kdy došlo k narození dětí, která jsou obecně vzato občasnými a dočasnými přerušeními běžného rytmu jejich života (obdobně viz rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 51), se manželé dotčení ve věci v původním řízení fyzicky nacházejí, a to trvale, přinejmenším od srpna 2010, mimo území Španělského království. Je nesporné, že po rozchodu manželů se manželka dotčená ve věci v původním řízení nepřestěhovala na území členského státu soudu, k němuž byl podán návrh na zrušení manželského svazku. Na základě žádné ze skutečností uvedených ve spise zejména nelze učinit závěr v tom smyslu, že tato manželka pobývala na území uvedeného členského státu, jehož je státní příslušnicí, v šesti měsících bezprostředně předcházejících podání návrhu na zrušení manželského svazku, jak stanoví čl. 3 odst. 1 písm. a) šestá odrážka nařízení č. 2201/2003.
- 58 Za těchto podmínek nic nenasvědčuje tomu, že by požadavek připomenutý v bodě 44 tohoto rozsudku týkající se dostatečně stabilní přítomnosti na území členského státu předkládajícího soudu mohl být v projednávané věci splněn. Co se týče okolnosti, že pobyt manželů dotčených ve věci v původním řízení v Togu jakožto smluvních zaměstnanců Unie na dobu neurčitou vyslaných k delegaci Unie v tomto třetím státě, a to podle ustanovení čl. 85 odst. 1 pracovního řádu, která se použijí na smluvní zaměstnance uvedené v článku 3a pracovního řádu, nepodléhajících rotaci v sídle v Bruselu, tedy přímo souvisí s výkonem jejich pracovních povinností, je třeba upřesnit, že tato okolnost sama o sobě nemůže bránit tomu, aby tento pobyt vykazoval takový stupeň stability (obdobně viz rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, body 12 a 47), ani vést k závěru v tom smyslu, že fyzická nepřítomnost dotčených na území členského státu soudu, k němuž byl podán návrh na zrušení manželského svazku, byla v tomto případě čistě dočasná či příležitostná.
- 59 Zadruhé žádná skutečnost uvedená ve spise nenasvědčuje tomu, že by se manželé dotčení ve věci v původním řízení, nebo alespoň manželka, rozhodli, navzdory tomu, že nepřetržitě po dobu několika let pobývali mimo území Španělského království, mít stále nebo obvyklé centrum svých zájmů v tomto členském státě. I kdyby byl býval některý z manželů projevil úmysl v budoucnu se ve Španělsku usadit, nic to nemění na tom, že, jak bylo uvedeno v bodě 57 tohoto rozsudku, z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce vyplývá, že ačkoliv se manželé v červenci 2018 rozešli, žádný z manželů dotčených ve věci v původním řízení Togo neopustil. Ostatně, jak v podstatě uvedl generální advokát v bodě 50 svého stanoviska, vzhledem k tomu, že o pracovní místa v takových delegacích Unie, jako je delegace v Togu, žádají úředníci a zaměstnanci, kteří o ně mají zájem, na dobrovolném základě, lze pochybovat o tom, že poté, co se rozešli, tito manželé skutečně zamýšleli opustit Togo a přemístit své obvyklé bydliště na území Španělského království.
- 60 V podstatě obdobné posouzení se jeví být v projednávané věci namísto ohledně obvyklého pobytu odpůrce ve smyslu čl. 3 písm. a) nařízení č. 4/2009 nebo obvyklého pobytu oprávněného z výživného ve smyslu čl. 3 písm. b) tohoto nařízení, neboť, a to s výhradou bližšího ověření předkládajícím soudem, nic zjevně nenasvědčuje tomu, že dotčení přemístili své obvyklé bydliště na území Španělského království.
- 61 Tyto úvahy nejsou zpochybněny tvrzením španělské vlády, ostatně uplatněným pouze v souvislosti s výkladem nařízení č. 2201/2003, podle kterého manželé dotčení ve věci v původním řízení podle všeho, a to s ohledem na své postavení smluvních zaměstnanců vyslaných k delegaci Unie v Togu,

mají v tomto třetím státě postavení diplomatických zástupců, a tudíž požívají, na základě čl. 31 odst. 1 Vídeňské úmluvy, imunity před občanskoprávními soudy v přijímajícím státě, což by podle této vlády mělo vést k uznání, podle článku 40 španělského občanského zákoníku, příslušnosti soudů členského státu, ve kterém tito zaměstnanci nemají uvedené postavení diplomatických zástupců, a tedy v daném případě Španělského království.

- 62 I když je toto tvrzení správné, nemá vliv na výklad pojmu „obvyklé bydliště“ ve smyslu čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 a pojmu „obvyklý pobyt“ ve smyslu čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009, jelikož podle těchto ustanovení soud, jemuž byla věc předložena, je oprávněn uznat svou příslušnost pouze v případě, že manželé, a to oba nebo některý z nich, a/nebo jejich děti, ty jako oprávnění z výživného pro účely použití čl. 3 písm. b) nařízení č. 4/2009, mají obvyklý pobyt na území členského státu tohoto soudu, a takový pobyt splňuje kritéria uvedená v bodech 44 a 53 tohoto rozsudku.
- 63 Neexistence takového obvyklého bydliště, resp. obvyklého pobytu v členském státě soudu, k němuž byl návrh podán, přitom postačuje k závěru, že příslušnost tohoto soudu podle čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 a čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009 není dána, a to bez ohledu na to, zda manželé dotčení ve věci v původním řízení a jejich děti požívají v Togu případné imunity před občanskoprávními soudy tohoto třetího státu.
- 64 Opačný závěr nelze dovodit z bodu 14 odůvodnění nařízení č. 2201/2003, kterého se taktéž dovolává španělská vláda, a z něhož vyplývá, že pokud z důvodu diplomatické imunity podle mezinárodního práva nemůže věc rozhodovat soud jinak příslušný podle tohoto nařízení, musí být soudní příslušnost určena v souladu s vnitrostátním právem členského státu, v němž dotčená osoba takové imunity nepožívá.
- 65 Jak správně uvádí Komise, tento bod odůvodnění míří na situaci, ve které soud členského státu, ač příslušný na základě ustanovení nařízení č. 2201/2003, nemůže tuto svou příslušnost vykonat z důvodu existence diplomatické imunity. Je přitom nesporné, že ve sporu v původním řízení manželé ani děti nepožívají diplomatické imunity v žádném členském státě. Zejména z čl. 11 písm. a) Protokolu o výsadách a imunitách vyplývá, že úředníci a jiní zaměstnanci Unie jsou vyňati z pravomoci soudů pouze pro úkony „spojené s výkonem funkce“, tedy úkony uskutečněné v rámci úkolu svěřeného Unii (rozsudek ze dne 30. listopadu 2021, LR Generálprokuratura, C-3/20, EU:C:2021:969, bod 56 a citovaná judikatura). Z toho plyne, jak potvrzuje článek 23 služebního řádu, že takové vynětí z pravomoci soudů se nevztahuje na žaloby, jejichž předmět se týká soukromých vztahů, jakými jsou návrhy mezi manžely ve věcech manželských, ve věcech rodičovské zodpovědnosti nebo ve věcech vyživovacích povinností vůči jejich dětem, které ze své podstaty nesouvisí s účastí osoby požívající imunity na plnění úkolů orgánu Unie, k němuž náleží (v tomto smyslu rozsudek ze dne 11. července 1968, Sayag a Leduc, 5/68, EU:C:1968:42, s. 585).
- 66 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět, že čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 2201/2003 a čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009 musí být vykládány v tom smyslu, že pro účely určení obvyklého bydliště, resp. obvyklého pobytu ve smyslu těchto ustanovení nemůže být rozhodná skutečnost, že dotčení manželé mají postavení smluvních zaměstnanců Unie vyslaných k delegaci Unie při třetím státě a údajně požívají v tomto třetím státě postavení diplomatických zástupců.

Ke druhé otázce

- 67 V rámci druhé otázky se předkládající soud zamýšlí nad otázkou, jaký vliv na určení obvyklého bydliště nezletilých dětí ve smyslu článku 8 nařízení č. 2201/2003 by mělo, pokud by určení obvyklého bydliště manželů záviselo na jejich postavení jakožto smluvních zaměstnanců vyslaných k delegaci Unie ve třetím státě.
- 68 Vzhledem k odpovědi na první otázku není namístě na druhou otázku odpovídat.

Ke třetí otázce

- 69 Podstatou třetí otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 má být vykládán v tom smyslu, že pro účely určení obvyklého bydliště dítěte je třeba vzít v úvahu vazbu založenou na státní příslušnosti matky, jakož i na jejím bydlišti, před uzavřením manželství, v členském státě soudu, k němuž byl podán návrh ve věci rodičovské zodpovědnosti, nebo také okolnost, že se nezletilé děti v tomto členském státě narodily a mají státní příslušnost tohoto členského státu.
- 70 Podle čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 je příslušnost soudu členského státu ve věci rodičovské zodpovědnosti k dítěti určena na základě kritéria obvyklého bydliště tohoto dítěte v době podání žaloby.
- 71 V tomto ohledu Soudní dvůr opakovaně judikoval, že obvyklé bydliště dítěte představuje autonomní pojem unijního práva, který musí být vykládán s ohledem na kontext ustanovení, v nichž je uveden, a na cíle nařízení č. 2201/2003, zejména pak na cíl vyplývající z bodu 12 jeho odůvodnění, a sice že pravidla pro určení příslušnosti stanovená tímto nařízením jsou formulována s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, zejména na blízkost (rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 40 a citovaná judikatura).
- 72 V souladu s judikaturou Soudního dvora musí být obvyklé bydliště dítěte stanoveno na základě všech konkrétních skutkových okolností v každém jednotlivém případě. Kromě fyzické přítomnosti dítěte na území členského státu je třeba zohlednit další skutečnosti, které mohou nasvědčovat tomu, že tato přítomnost nemá pouze dočasnou či příležitostnou povahu a že pobyt dítěte svědčí o určitém stupni integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí (rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 41 a citovaná judikatura), což odpovídá místu, kde je fakticky středobod jeho života (rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 42).
- 73 Mezi tyto skutečnosti patří trvání, pravidelnost, podmínky a důvody pobytu dítěte na území předmětného členského státu a státní příslušnost tohoto dítěte, přičemž příslušná hlediska se liší v závislosti na věku daného dítěte (rozsudek ze dne 8. června 2017, OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, bod 44 a citovaná judikatura). Význam mají rovněž místo a podmínky školní docházky dítěte, jakož i rodinné a sociální vazby dítěte v daném členském státě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 43).
- 74 Co se týče záměru rodičů usadit se s dítětem v určitém místě, Soudní dvůr uznal, že lze k tomuto záměru také přihlídnout, je-li vyjádřen určitými konkrétními kroky, například koupí nebo pronájmem bytu v daném členském státě (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 46 a citovaná judikatura).

- 75 Z toho vyplývá, jak v podstatě uvedl generální advokát v bodě 72 svého stanoviska, že určení obvyklého bydliště dítěte v daném členském státě ve smyslu čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 vyžaduje přinejmenším, aby dítě bylo v tomto členském státě fyzicky přítomno a aby další skutečnosti, které lze zohlednit, nasvědčovaly tomu, že tato přítomnost nemá pouze dočasnou či příležitostnou povahu, nýbrž svědčí o určitém stupni integrace dítěte v rámci sociálního a rodinného prostředí.
- 76 Z toho důvodu ve věci v původním řízení nelze zohlednit, pro účely určení obvyklého bydliště nezletilých dětí ve smyslu čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003, vazbu založenou na státní příslušnosti matky těchto dětí, ani její bydliště ve Španělsku před uzavřením manželství a narození dětí, jelikož tyto okolnosti nejsou pro tento účel relevantní.
- 77 Naproti tomu skutečnost, že nezletilé děti dotčené ve věci v původním řízení mají španělskou státní příslušnost a narodily se ve Španělsku, mohou představovat relevantní faktory, nejedná se však o faktory rozhodující. To, že dítě pochází z určitého členského státu a sdílí kulturu tohoto státu s jedním z rodičů, totiž není rozhodující pro účely stanovení místa obvyklého bydliště tohoto dítěte (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 28. června 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, bod 52). To platí tím spíše v případě, kdy, tak jako ve věci v původním řízení, žádná skutečnost nedokládá, že by dotyčné děti byly kdy fyzicky přítomny, a to nikoliv příležitostně, na území členského státu soudu, k němuž byl návrh podán, a že by s přihlédnutím k jejich věku zde byly určitým způsobem integrovány, zejména ve školním, sociálním a rodinném prostředí.
- 78 Na třetí předběžnou otázku je proto třeba odpovědět, že čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 musí být vykládán v tom smyslu, že pro účely určení obvyklého bydliště dítěte vazba založená na státní příslušnosti matky a jejím bydlišti, před uzavřením manželství, v členském státě soudu, k němuž byl podán návrh ve věcech rodičovské zodpovědnosti, není relevantní, přičemž okolnost, že se nezletilé děti v tomto členském státě narodily a mají státní příslušnost tohoto členského státu, nepostačuje.

Ke čtvrté otázce

- 79 Podstatou čtvrté předběžné otázky předkládajícího soudu je, zda v případě, že žádný soud členského státu není příslušný rozhodnout o návrhu na zrušení manželského svazku podle článků 3 až 5 nařízení č. 2201/2003 a o návrhu ve věci rodičovské zodpovědnosti podle článků 8 až 13 tohoto nařízení, články 7 a 14 uvedeného nařízení mají být vykládány v tom smyslu, že skutečnost, že odpůrce v původním řízení je státním příslušníkem jiného členského státu než je členský stát soudu, k němuž byl návrh podán, brání tomu, aby za účelem založení příslušnosti tohoto soudu byla použita ustanovení týkající se zbytkové příslušnosti podle zmíněných článků 7 a 14.
- 80 Úvodem je třeba poukázat na to, že zatímco článek 7 nařízení č. 2201/2003, nadepsaný „Zbytková příslušnost“, je součástí oddílu 1 kapitoly II tohoto nařízení, nadepsaného „Rozvod, rozluka a prohlášení manželství za neplatné“, článek 14 uvedeného nařízení, nadepsaný „Zbytková soudní příslušnost“ je jedním z ustanovení oddílu 2 téže kapitoly, která se týká „Rodičovské zodpovědnosti“. Z toho vyplývá, že vzhledem k tomu, že se článek 7 nařízení č. 2201/2003 vztahuje na zbytkovou příslušnost v souvislosti se zrušením manželského svazku a článek 14 uvedeného nařízení na zbytkovou příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti, je třeba posoudit postupně oba tyto dva režimy příslušnosti.

- 81 Co se týče zaprvé zbytkové příslušnosti ve věcech zrušení manželského svazku, ze znění čl. 7 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 vyplývá, že pouze není-li žádný soud některého členského státu příslušný na základě článků 3 až 5 tohoto nařízení, určí se příslušnost v každém členském státě v souladu s vnitrostátním právem.
- 82 Jak v podstatě uvedl generální advokát v bodě 81 svého stanoviska, ačkoliv na první pohled toto ustanovení, je-li vnímáno izolovaně, umožňuje manželům, kteří nemají obvyklé bydliště v členském státě a mají každý jinou státní příslušnost, mít k dispozici soud subsidiárně příslušný na základě vnitrostátních pravidel příslušnosti, působnost tohoto ustanovení musí být nicméně vykládána se zřetelem k článku 6 nařízení č. 2201/2003.
- 83 Článek 6 tohoto nařízení, nadepsaný „Výlučná povaha příslušnosti podle článků 3, 4 a 5“ přitom stanoví, že „manžel, který [...] má obvyklé bydliště na území některého členského státu nebo [...] je státním příslušníkem některého členského státu [...], může být v jiném členském státě žalován pouze podle článků 3, 4 a 5“.
- 84 Podle zmíněného článku 6 tedy odpůrce, který má obvyklé bydliště v některém členském státě nebo jenž je státním příslušníkem některého členského státu, může být žalován vzhledem k výlučnému charakteru příslušností definovaných v člancích 3 až 5 nařízení č. 2201/2003 u soudů v jiném členském státě pouze na základě těchto ustanovení, a tedy nikoli na základě pravidel pro určení příslušnosti stanovených vnitrostátním právem (rozsudek ze dne 29. listopadu 2007, Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, bod 22).
- 85 Z toho vyplývá, že pokud soud členského státu není příslušný rozhodnout ve věci návrhu na zrušení manželského svazku na základě článků 3 až 5 nařízení č. 2201/2003, článek 6 tohoto nařízení brání tomuto soudu založit svou příslušnost na pravidlech zbytkové příslušnosti stanovených vnitrostátním právem v souladu s čl. 7 odst. 1 uvedeného nařízení, pokud je odpůrce státním příslušníkem jiného členského státu, než je členský stát uvedeného soudu.
- 86 V projednávané věci manžel, který je odpůrcem ve věci žaloby na zrušení manželského svazku před španělskými soudy, je portugalským státním příslušníkem, přičemž s přihlédnutím k informacím poskytnutým předkládajícím soudem a s výhradou bližšího ověření, které tomuto soudu přísluší provést, manželé dotčení ve věci v původním řízení nemají obvyklé bydliště na území členského státu, zejména pak ho nemají na území členského státu tohoto soudu. Z toho důvodu, nemůže-li předkládající soud založit svou příslušnost k rozhodování o takové žalobě na člancích 3 až 5 nařízení č. 2201/2003, neopravňuje ho čl. 7 odst. 1 tohoto nařízení k tomu, aby svou příslušnost založil na pravidlech zbytkové příslušnosti stanovených vnitrostátním právem, a to vzhledem k tomu, že čl. 6 písm. b) uvedeného nařízení by bránil tomu, aby odpůrce v původním řízení, který je státním příslušníkem jiného členského státu, než je členský stát tohoto soudu, byl před tímto soudem žalován.
- 87 Je nutno doplnit, že, jak uvedla Komise ve svém písemném vyjádření, takový výklad neznamena, že manžel, který se domáhá zrušení manželského svazku, je zbaven možnosti podat návrh u soudů členského státu, jehož je odpůrce státním příslušníkem, pokud články 3 až 5 nařízení č. 2201/2003 nestanoví jiný příslušný soud. V takovém případě totiž čl. 6 písm. b) tohoto nařízení nebrání tomu, aby soudy členského státu, jehož je odpůrce státním příslušníkem, byly příslušné k rozhodnutí o návrhu na zrušení manželského svazku, a to v souladu s vnitrostátními pravidly příslušnosti tohoto členského státu.

- 88 Zadržé, co se týče zbytkové příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti, je třeba připomenout, že podle článku 14 nařízení č. 2201/2003, není-li žádný soud některého členského státu příslušný na základě článků 8 až 13 tohoto nařízení, určí se příslušnost v každém členském státě v souladu s právem tohoto státu.
- 89 V tomto ohledu je třeba uvést, že skutečnost, že spor předložený soudu členského státu nemůže spadat do působnosti čl. 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 z důvodu, že dítě nemá v uvedeném státě obvyklé bydliště, nutně nebrání příslušnosti tohoto soudu rozhodnout uvedený spor na jiném základě.
- 90 Pokud v projednávané věci výklad uvedený v bodech 70 až 78 tohoto rozsudku, podle kterého je fyzická přítomnost dítěte v členském státě v podstatě předpokladem pro stanovení obvyklého pobytu v daném státě, vede k tomu, že není možné jako příslušný soud určit soud členského státu podle ustanovení nařízení č. 2201/2003 týkajících se rodičovské zodpovědnosti, i v takovém případě platí, že i nadále může každý členský stát v souladu s článkem 14 uvedeného nařízení založit příslušnost svých vlastních soudů podle pravidel vnitrostátního práva, přičemž se odchýlí od kritéria blízkosti, na němž jsou založena ustanovení uvedeného nařízení (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. října 2018, UD, C-393/18 PPU, EU:C:2018:835, bod 57).
- 91 Článek 14 nařízení č. 2201/2003 tedy nebrání tomu, aby soud, k němuž byl návrh podán, použil pro určení své vlastní příslušnosti pravidla vnitrostátního práva, případně i pravidlo založené na státní příslušnosti dotyčného dítěte, a to i v případě, že otec tohoto dítěte, odpůrce, má státní příslušnost jiného členského státu, než je členský stát tohoto soudu.
- 92 Se zřetelem k těmto úvahám, v takové situaci, jako je situace dotčená ve věci v původním řízení, není vyloučeno, jak v podstatě uvedl generální advokát v bodě 95 svého stanoviska, že mezinárodní příslušnost ve věcech zrušení manželského svazku, na straně jedné, a ve věcech rodičovské zodpovědnosti, na straně druhé, může náležet soudům různých členských států. V takovém případě může být nezbytné položit si otázku, zda takové oddělení příslušnosti nemůže ohrozit nejlepší zájem dítěte, jehož respektování musí být, jak vyplývá z bodů 12 a 33 odůvodnění nařízení č. 2201/2003, zejména zajištěno v rámci pravidel pro určení příslušnosti ve věcech rodičovské zodpovědnosti.
- 93 V tomto ohledu je třeba připomenout, že, jak se uvádí v bodě 5 odůvodnění nařízení č. 2201/2003, v zájmu zajištění rovnosti všech dětí se toto nařízení vztahuje na veškerá rozhodnutí ve věci rodičovské zodpovědnosti, včetně opatření k ochraně dítěte, bez jakýchkoliv vazeb na řízení ve věcech manželských.
- 94 I když tedy, jak také uvedl generální advokát v bodě 96 svého stanoviska, nařízení č. 2201/2003 manželům umožňuje, a to zejména ve svém čl. 12 odst. 3, vyhnout se takovému dělení příslušnosti, jak je zmíněno v bodě 92 tohoto rozsudku, a to tím, že pro účely návrhu ve věci rodičovské zodpovědnosti přijmou příslušnost soudu příslušného ve věci rozvodu, je-li tato příslušnost v nejlepším zájmu dítěte, nic to nemění na tom, že takové dělení příslušnosti, jehož případný výskyt představuje nevyhnutelný důsledek systému tohoto nařízení, není nutně s takovým zájmem neslučitelné. Dotyčný rodič si může v nejlepším zájmu dítěte přát podat takový návrh u jiných soudů, včetně soudů státu, jehož je státním příslušníkem, přičemž takové rozhodnutí může být odůvodněno zejména tím, že je snazší vyjadřovat se v mateřském jazyce, a případně nižšími náklady řízení [obdobně viz rozsudek ze dne 5. září 2019, R (Příslušnost ve věcech rodičovské zodpovědnosti a vyživovací povinnosti), C-468/18, EU:C:2019:666, body 50 a 51].

- 95 Je třeba dodat, že v souladu s čl. 12 odst. 4 nařízení č. 2201/2003 v případě, že dítě má své obvyklé bydliště na území třetího státu, který není smluvní stranou Úmluvy o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, uzavřené v Haagu dne 19. října 1996, považuje se soudní příslušnost založená konkrétně na odstavci 3 tohoto článku za příslušnost v zájmu dítěte, zejména pokud v tomto třetím státě není řízení možné.
- 96 S ohledem na předcházející úvahy je třeba na čtvrtou otázku odpovědět:
- V případě, že žádný soud členského státu není příslušný k rozhodnutí o návrhu na zrušení manželského svazku na základě článků 3 až 5 nařízení č. 2201/2003, musí být článek 7 tohoto nařízení ve spojení s jeho článkem 6 vykládán v tom smyslu, že skutečnost, že odpůrce v původním řízení je státním příslušníkem jiného členského státu než je členský stát soudu, k němuž byl návrh podán, brání tomu, aby za účelem založení příslušnosti tohoto soudu bylo použito ustanovení týkající se zbytkové příslušnosti podle tohoto článku 7, a naopak nebrání tomu, aby soudy členského státu, jehož je odpůrce státním příslušníkem, byly příslušné k projednání takového návrhu podle vnitrostátních pravidel příslušnosti tohoto členského státu.
 - V případě, že žádný soud členského státu není příslušný k rozhodnutí o návrhu ve věci rodičovské zodpovědnosti na základě článků 8 až 13 nařízení č. 2201/2003, musí být článek 14 tohoto nařízení vykládán v tom smyslu, že skutečnost, že odpůrce v původním řízení je státním příslušníkem jiného členského státu, než je členský stát soudu, k němuž byl návrh podán, nebrání použití ustanovení o zbytkové příslušnosti obsaženého v tomto článku 14.

K páté otázce

- 97 Podstatou páté otázky předkládajícího soudu je, za jakých okolností by v případě, že se obvyklé bydliště všech stran sporu ve věci vyživovacích povinností nenachází v členském státě, bylo možné konstatovat ve výjimečných případech příslušnost založenou na *forum necessitatis* podle článku 7 nařízení č. 4/2009. Předkládající soud se konkrétně táže zaprvé na to, jaké podmínky musí být splněny k tomu, aby bylo určeno, že ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést, a zda je třeba, aby účastník řízení, který se dovolává tohoto článku 7, prokázal, že neúspěšně podal nebo se pokusil podat návrh na zahájení řízení u soudů tohoto třetího státu, a zadruhé si klade otázku, zda pro účely určení toho, že spor má dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh, je možné opřít se o státní příslušnost některého z účastníků řízení.
- 98 Podle čl. 7 prvního pododstavce nařízení č. 4/2009, není-li žádný soud členského státu příslušný podle článků 3 až 6 tohoto nařízení, mohou soudy členského státu ve výjimečných případech spor rozhodnout, jestliže ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést. Podle druhého pododstavce tohoto článku musí spor vykazovat dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh.
- 99 Článek 7 nařízení č. 4/2009 tedy stanoví čtyři kumulativní podmínky, které musí být splněny, aby mohl soud členského státu, u něhož byl podán návrh ve věci vyživovacích povinností, výjimečně založit svou příslušnost na základě stavu nezbytnosti (*forum necessitatis*). Zaprvé tento soud musí konstatovat, že žádný soud členského státu není příslušný podle článků 3 až 6 nařízení č. 4/2009.

Zadruhé spor musí mít úzkou vazbu ke třetímu státu. Zatřetí předmětné řízení není v tomto třetím státě možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést. Konečně začtvrté spor musí vykazovat dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl návrh podán.

- 100 I když přísluší předkládajícímu soudu, aby ověřil, zda všechny tyto podmínky jsou splněny, a mohl tak případně uplatnit příslušnost, kterou mu svěřují ustanovení článku 7 nařízení č. 4/2009, je třeba ve vztahu ke každé z těchto podmínek, a s přihlédnutím k informacím poskytnutým předkládajícím soudem, uvést následující upřesnění.
- 101 Zaprvé ke splnění první podmínky zmíněné v bodě 99 tohoto rozsudku je nezbytné uvést, že nepostačuje, aby soud, k němuž byl návrh podán, konstatoval, že jeho příslušnost podle článků 3 až 6 nařízení č. 4/2009 není dána, nýbrž je také třeba, aby se tento soud ujistil, zejména byl-li návrh podán u více soudů, že žádný soud členského státu není podle těchto článků příslušný. Okolnost, kterou předkládající soud uvádí jako předpoklad páté otázky, a sice že odpůrce nebo oprávněná osoba či oprávněné osoby mají obvyklý pobyt ve třetím státě, a že tedy nesplňují kritéria uvedená v čl. 3 písm. a) a b) nařízení č. 4/2009, nepostačuje tudíž k závěru, že žádný soud členského státu není ve smyslu článku 7 tohoto nařízení příslušný podle jeho článků 3 až 6. Je tedy na předkládajícím soudu, aby dále ověřil, zda předkládající soud a soudy jiných členských států nejsou příslušné rozhodnout o takovém návrhu na základě kritérií pro určení příslušnosti uvedených v čl. 3 písm. c) či d) nebo v člancích 4 až 6 tohoto nařízení.
- 102 Předně, co se týče čl. 3 písm. c) a d) nařízení č. 4/2009, toto ustanovení přiznává příslušnost buď soudu, který je podle práva místa soudu příslušný pro řízení o osobním stavu, s nímž návrh ve věci výživného souvisí, nebo soudu, který je podle práva místa soudu příslušný pro řízení o rodičovské zodpovědnosti, s nímž návrh ve věci výživného souvisí, ledaže je příslušnost v obou těchto případech odvozena výlučně ze státní příslušnosti jedné ze stran.
- 103 Pokud v projednávané věci, jak to vyplývá z bodů 86 až 92 tohoto rozsudku, předkládající soud není příslušný rozhodnout o návrhu na zrušení manželského svazku, avšak mohl by být na základě ustanovení o zbytkové soudní příslušnosti ve smyslu článku 14 nařízení č. 2201/2003 příslušný k rozhodnutí o návrhu týkajícím se rodičovské zodpovědnosti podle ustanovení vnitrostátního práva založených na státní příslušnosti navrhovatelky v původním řízení, měl by předkládající soud určit, zda s ohledem na tuto okolnost a s přihlédnutím k čl. 3 písm. d) nařízení č. 4/2009 není dána jeho nepřislušnost pro řízení o návrhu ve věci pohledávky výživného na děti.
- 104 Kromě toho, co se týče kritérií pro určení příslušnosti uvedených v člancích 4 a 5 nařízení č. 4/2009, ačkoliv žádná skutečnost uvedená ve spise, který má Soudní dvůr k dispozici, nenasvědčuje tomu, že by tato kritéria byla použitelná ve věci v původním řízení, je zejména nutné upřesnit, na straně jedné, že volba soudu podle článku 4 tohoto nařízení je ve smyslu odstavce 3 tohoto článku v každém případě vyloučena ve sporech týkajících se vyživovacích povinností k dítěti mladšímu osmnácti let a, na straně druhé, co se týče příslušnosti založené na článku 5 uvedeného nařízení, že z tohoto spisu nevyplývá, že by se odpůrce ve věci v původním řízení tohoto řízení účastnil dobrovolně z jiného důvodu, než aby namítl nepřislušnost soudu členského státu, u kterého byl návrh podán. Naproti tomu není podle všeho vyloučeno, že by soudy Portugalské republiky mohly případně založit svou příslušnost na článku 6 téhož nařízení, a to s ohledem na portugalskou státní příslušnost otce a jeho dětí, jsou-li tyto děti účastníky řízení o návrhu ve věci výživného jakožto oprávnění z výživného, což ovšem přísluší ověřit předkládajícímu soudu.

- 105 Zadruhé v souvislosti s podmínkou obsaženou v článku 7 nařízení č. 4/2009, podle které spor, o němž vede soud řízení, má mít úzkou vazbu ke třetímu státu, je třeba uvést, že toto nařízení neposkytuje žádné vodítko stran okolností umožňujících existenci takové úzké vazby konstatovat. Nicméně přihlédneme-li ke kritériím pro určení příslušnosti, na kterých je uvedené nařízení založeno, a zejména ke kritériu obvyklého pobytu, soud, u něhož byl návrh podán, musí být s to konstatovat existenci takové úzké vazby, jestliže z okolností projednávané věci vyplývá, což přísluší ověřit předkládajícímu soudu, že všechny strany sporu mají obvyklý pobyt na území daného třetího státu. Bez ohledu na kritéria, na kterých je příslušnost ve věcech vyživovacích povinností v tomto třetím státě založena, zejména jde-li o stát, jenž není smluvní stranou Haagské úmluvy ze dne 23. listopadu 2007 o mezinárodním vymáhání výživného k dětem a dalších druhů vyživovacích povinností, je v zásadě rozumné mít s ohledem na kritérium blízkosti za to, že by soudy státu, na jehož území mají nezletilé dítě, oprávněný z výživného, a povinný z výživného obvyklý pobyt, byly nejpůsobilejší posoudit potřeby tohoto dítěte, se zřetelem k prostředí, zejména sociálnímu a rodinnému, ve kterém toto dítě žije a bude žít.
- 106 Zatřetí, aby soud členského státu, u kterého byl návrh podán, mohl ve výjimečných případech uplatnit příslušnost, jenž vyplývá z článku 7 nařízení č. 4/2009, je dále třeba, aby předmětné řízení nebylo možné nebo je nebylo možné rozumně zahájit nebo vést před soudy daného třetího státu.
- 107 V tomto ohledu, ačkoliv bod 16 odůvodnění tohoto nařízení zmiňuje občanskou válku jako příklad situace, ve které není řízení v daném třetím státě možné, aby tím ilustroval výjimečnost případů, v nichž může být uplatněna příslušnost založená na *forum necessitatis*, je nutné poukázat na to, že uvedené nařízení neposkytuje žádná vodítka stran okolností, za kterých by byl soud členského státu, u něhož byl podán návrh, oprávněn konstatovat, že řízení ve věcech vyživovacích povinností nelze rozumně zahájit nebo vést před soudy daného třetího státu. Nicméně z téhož bodu 16 odůvodnění vyplývá, že *forum necessitatis* umožňující, aby ve výjimečných případech soud členského státu, u kterého byl podán návrh, rozhodl spor mající úzkou vazbu se třetím státem, „pokud nelze od navrhovatele rozumně očekávat, že podá návrh nebo povede řízení“ v tomto třetím státě, byl zaveden „[s] cílem napravit zejména situace, kdy není dána příslušnost žádného soudu“.
- 108 Z těchto upřesnění tak vyplývá, že k tomu, aby mohl soud členského státu případně založit svou příslušnost podle článku 7 nařízení č. 4/2009, nemůže od navrhovatele ve věci výživného požadovat, aby prokázal, že neúspěšně podal nebo se pokusil podat návrh na zahájení předmětného řízení u soudů daného třetího státu. Postačuje tedy, aby soud členského státu, u kterého byl podán návrh, byl s ohledem na všechny skutkové a právní okolnosti projednávané věci s to ujistit se, že překážky v daném třetím státě jsou takové povahy, že by bylo nerozumné požadovat po navrhovateli, aby pohledávku výživného uplatnil před soudy tohoto třetího státu.
- 109 Jak totiž v podstatě uvedl generální advokát v bodě 126 svého stanoviska, požadovat, aby se navrhovatel pokusil zahájit řízení před soudy daného třetího státu pouze za účelem prokázání stavu nezbytnosti odůvodňujícího použití zásady *forum necessitatis*, by bylo v rozporu s cílem nařízení č. 4/2009, kterým je především, v souladu s judikaturou připomenutou v bodě 48 tohoto rozsudku, ochrana oprávněného z výživného a podpora řádného výkonu spravedlnosti. To platí tím spíše v případě, že je oprávněným z výživného dítě, jehož nejvlastnější zájem musí být vodítkem pro výklad, jakož i aplikaci nařízení č. 4/2009 a, jak stanoví čl. 24 odst. 2 Listiny, je prvořadým hlediskem při všech činnostech týkajících se dětí, ať už uskutečňovaných veřejnými orgány nebo soukromými institucemi (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 16. července 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, bod 46).

- 110 Mimoto vzhledem k tomu, že, jak je uvedeno v bodě 16 odůvodnění nařízení č. 4/2009, cílem příslušnosti založené na *foru necessitatis* je napravit „zejména“ situace odepření spravedlnosti, je v zásadě odůvodněné, aby soud členského státu, u kterého byl podán návrh, ve výjimečných případech a s výhradou, že bude provedena podrobná analýza procesních podmínek daného třetího státu, mohl tuto příslušnost uplatnit, pokud existují v tomto třetím státě právní nebo faktické překážky, co se týče přístupu ke spravedlnosti, a to zejména v důsledku uplatňování procesních podmínek, které jsou diskriminační nebo jsou v rozporu se základními zárukami spravedlivého procesu.
- 111 Začtvrté je třeba, aby předmětný spor vykazoval „dostatečnou vazbu“ na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh. V tomto ohledu postačí uvést, v reakci na pochybnosti předkládajícího soudu, že bod 16 odůvodnění nařízení č. 4/2009 upřesňuje, že takovou vazbu může představovat zejména státní příslušnost jedné ze stran.
- 112 S ohledem na tato upřesnění, jakož i skutečnosti, kterých se dovolává matka nezletilých dětí dotčených ve věci v původním řízení, přísluší předkládajícímu soudu, aby určil, zda svoji příslušnost rozhodnout o návrhu ve věci výživného, který podala MPA ve prospěch svých dětí, může založit na ustanovení článku 7 nařízení č. 4/2009. V tomto ohledu se může předkládající soud prohlásit za příslušný, aby napravit situaci, kdy by nebyla dána příslušnost žádného soudu, nemůže ovšem vycházet pouze z obecných okolností týkajících se nedostatků soudního systému třetího státu, aniž by podrobil analýze důsledky, které by zmíněné okolnosti mohly mít na projednávanou věc.
- 113 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na pátou otázku odpovědět, že článek 7 nařízení č. 4/2009 musí být vykládán v tom smyslu, že:
- v případě, že se obvyklé bydliště všech stran sporu ve věci vyživovacích povinností nenachází v členském státě, může být příslušnost založená ve výjimečných případech na *foru necessitatis* podle tohoto článku 7 konstatována, pokud žádný soud členského státu není příslušný podle článků 3 až 6 tohoto nařízení, pokud ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést, a pokud spor vykazuje dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh;
 - k tomu, aby bylo možné mít ve výjimečných případech za to, že řízení nelze rozumně zahájit nebo vést ve třetím státě, je třeba, aby z podrobné analýzy skutečností tvrzených v každé jednotlivé věci vyplynulo, že v tomto třetím státě existují právní nebo faktické překážky přístupu ke spravedlnosti, a to zejména v důsledku uplatňování procesních podmínek, které jsou diskriminační nebo jsou v rozporu se základními zárukami spravedlivého procesu, a není třeba, aby účastník řízení, který se dovolává uvedeného článku 7, prokázal, že neúspěšně podal nebo se pokusil podat návrh na zahájení takového řízení u soudů téhož třetího státu, a
 - k tomu, aby bylo možné mít za to, že spor vykazuje dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh, je možné vycházet ze státní příslušnosti jedné ze stran.

K šesté otázce

- 114 Podstatou šesté otázky předkládajícího soudu je, zda článek 47 Listiny musí být vykládán v tom smyslu, že brání tomu, aby i v případě, že dotyční manželé mají úzké vazby k členským státům z důvodu svých státních příslušností a předcházejícího bydliště, nebyl na základě ustanovení nařízení č. 2201/2003 a nařízení č. 4/2009 příslušný žádný členský stát.

- 115 Jak vyplývá zejména z bodů 87 až 92 a 98 až 113 tohoto rozsudku, a jak v podstatě ve svém písemném vyjádření uvedla Komise, je zřejmé, že na základě ustanovení nařízení č. 2201/2003 a nařízení č. 4/2009, a to zejména článků 7 a 14 nařízení č. 2201/2003 a článku 7 nařízení č. 4/2009, které nastolují mechanismy umožňující určit příslušný soud v případě, že žádný soud členského státu není příslušný podle jiných ustanovení těchto nařízení, by měly být příslušné jak pro řízení ve věci zrušení manželského svazku, tak pro řízení ve věcech rodičovské zodpovědnosti a vyživovacích povinností soudy přinejmenším jednoho členského státu.
- 116 Vzhledem k tomu, že šestá otázka je tedy, jak uvedla Komise, hypotetická, není třeba na ni odpovídat.

K nákladům řízení

- 117 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

- 1) Článek 3 odst. 1 písm. a) nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000 a článek 3 písm. a) a b) nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností musí být vykládány v tom smyslu, že pro účely určení obvyklého bydliště, resp. obvyklého pobytu ve smyslu těchto ustanovení nemůže být rozhodná skutečnost, že dotyční manželé mají postavení smluvních zaměstnanců Unie vyslaných k delegaci Unie při třetím státě a údajně požívají v tomto třetím státě postavení diplomatických zástupců.
- 2) Článek 8 odst. 1 nařízení č. 2201/2003 musí být vykládán v tom smyslu, že pro účely určení obvyklého bydliště dítěte vazba založená na státní příslušnosti matky a jejím bydlišti, před uzavřením manželství, v členském státě soudu, k němuž byl podán návrh ve věcech rodičovské zodpovědnosti, není relevantní, přičemž okolnost, že se nezletilé děti v tomto členském státě narodily a mají státní příslušnost tohoto členského státu, nepostačuje.
- 3) V případě, že žádný soud členského státu není příslušný k rozhodnutí o návrhu na zrušení manželského svazku na základě článků 3 až 5 nařízení č. 2201/2003, musí být článek 7 tohoto nařízení ve spojení s jeho článkem 6 vykládán v tom smyslu, že skutečnost, že odpůrce v původním řízení je státním příslušníkem jiného členského státu než je členský stát soudu, k němuž byl návrh podán, brání tomu, aby za účelem založení příslušnosti tohoto soudu bylo použito ustanovení týkající se zbytkové příslušnosti podle tohoto článku 7, a naopak nebrání tomu, aby soudy členského státu, jehož je odpůrce státním příslušníkem, byly příslušné k projednání takového návrhu podle vnitrostátních pravidel příslušnosti tohoto členského státu.

V případě, že žádný soud členského státu není příslušný k rozhodnutí o návrhu ve věci rodičovské zodpovědnosti na základě článků 8 až 13 nařízení č. 2201/2003, musí být

článek 14 tohoto nařízení vykládán v tom smyslu, že skutečnost, že odpůrce v původním řízení je státním příslušníkem jiného členského státu, než je členský stát soudu, k němuž byl návrh podán, nebrání použití ustanovení o zbytkové příslušnosti obsaženého v tomto článku 14.

4) Článek 7 nařízení č. 4/2009 musí být vykládán v tom smyslu, že:

- v případě, že se obvyklé bydliště všech stran sporu ve věci vyživovacích povinností nenachází v členském státě, může být příslušnost založená ve výjimečných případech na *foru necessitatis* podle tohoto článku 7 konstatována, pokud žádný soud členského státu není příslušný podle článků 3 až 6 tohoto nařízení, pokud ve třetím státě, k němuž má daný spor úzkou vazbu, není řízení možné nebo je v něm nelze rozumně zahájit nebo vést, a pokud spor vykazuje dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh;**
- k tomu, aby bylo možné mít ve výjimečných případech za to, že řízení nelze rozumně zahájit nebo vést ve třetím státě, je třeba, aby z podrobné analýzy skutečností tvrzených v každé jednotlivé věci vyplynulo, že v tomto třetím státě existují právní nebo faktické překážky přístupu ke spravedlnosti, a to zejména v důsledku uplatňování procesních podmínek, které jsou diskriminační nebo jsou v rozporu se základními zárukami spravedlivého procesu, a není třeba, aby účastník řízení, který se dovolává uvedeného článku 7, prokázal, že neúspěšně podal nebo se pokusil podat návrh na zahájení takového řízení u soudů téhož třetího státu, a**
- k tomu, aby bylo možné mít za to, že spor vykazuje dostatečnou vazbu na členský stát, u jehož soudu byl podán návrh, je možné vycházet ze státní příslušnosti jedné ze stran.**

Podpisy.